

Gecijferdheid
is een
basisvaardigheid,
maar natuurlijk!

Gecijferdheid is een basisvaardigheid, maar natuurlijk!

Gecijferdheid Telt Mee! opbrengsten van een Tel mee met Taal experiment

Enthousiast begonnen Bibliotheek Oostland, DOK Delft, Bibliotheek AanZet, Probiblio en Hogeschool Utrecht in juni 2021 aan het Tel mee met Taal-experiment Gecijferdheid Telt Mee!. Aan het einde van dit experiment is het enthousiasme alleen maar toegenomen; gecijferdheid telt écht mee. Het doel van het experiment was tweeledig: inzicht krijgen in hoe gecijferdheid landelijk op de kaart gezet kan worden, én de doelgroep bereiken. In dit artikel beschrijven we het verloop van het project per projectpartner en bespreken we de waardevolle geleerde lessen.

Achtergrond

De urgentie om rekenen en gecijferdheid op de kaart te zetten was en is zeer hoog. Veel mensen denken bij rekenen aan optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen van getallen. Dat is echter een veel te beperkt en schools beeld. Daarom spreken we liever over gecijferdheid: het kunnen omgaan met getallen - in allerlei verschillende vormen – die je tegenkomt, zowel thuis als op het werk. Niet iedereen kan makkelijk overweg met situaties waarin getallen, diagrammen en reken-wiskundige redeneringen een rol spelen. Bekijken we de praktijk, dan komen we bijvoorbeeld deze problemen tegen:

- Aan het einde van de maand geld tekort hebben, omdat je geen overzicht hebt in hoeveel geld er binnen komt en hoeveel je uit geeft.
- Te laat of juist te vroeg komen, omdat je niet kunt inschatten hoelang de reis duurt.

- Altijd te veel koken, omdat je een recept voor 4 personen niet om kunt rekenen naar 3 personen.
- Een te dure lening afsluiten, omdat je niet begrijpt hoeveel rente je moet betalen wanneer het rentepercentage 8% is.

Deze voorbeelden tonen aan dat een bepaalde mate van gecijferdheid nodig is om zelfstandig te kunnen functioneren in de huidige maatschappij. Het is belangrijk dat hier we ons hier bewust van zijn, maar dat er ook aanbod is om mensen te helpen groeien in gecijferdheid. Welk aanbod past bij de doelgroep en welke ideeën in de praktijk ook daadwerkelijk succesvol zijn, is in dit experiment uitgeprobeerd en onderzocht.

De praktische ervaring van bibliotheken is gecombineerd met praktijkgericht onderzoek van de Hogeschool Utrecht. Probiblio droeg zorg voor de regionale en landelijke verspreiding van resultaten. Op basis van een eigen plan van aanpak is iedere bibliotheek aan de slag gegaan met het bereiken van volwassenen die moeite hebben met gecijferde situaties in het dagelijks leven.

Bibliotheek als verbinder

Bibliotheek AanZet Barendrecht Albrandswaard
en Ridderkerk

*Sandra van Maurik - programmamanager
Basisvaardigheden*

Agnes Bos – coördinator Basisvaardigheden

‘Gecijferdheid was niet echt mijn onderwerp, maar door dit experiment zie ik dat het een cruciaal onderdeel is van de basisvaardigheden’, vertelt Agnes Bos. Bibliotheek AanZet - Barendrecht Albrandswaard en Ridderkerk (BAR) was van plan om zelf financieel cafés te organiseren, maar in de loop van het project bleek dat een lokale partner al een financieel inloopsprekkuur organiseerde. Bij Bibliotheek AanZet BAR kunnen mensen inmiddels binnen het bestaande taalaanbod aan de slag met gecijferdheid. Daarnaast zal de bibliotheek ook workshops gaan organiseren rond financiële thema’s. Dit met als doel om nieuwe mensen te werven voor het aanbod binnen de bibliotheek, maar ook om door te kunnen verwijzen naar partners.

Doordat het aanbod van de bibliotheek aanvullend is, is het voor partners ook interessant om door te verwijzen naar de bibliotheek. Sandra van Maurik: ‘Je hoeft niet alles zelf te doen. Als bibliotheek ben je de verbinder. Signaleer je een vraag, zorg dan vooral dat je goed kunt doorverwijzen. Breng het netwerk in kaart, dat is echt groter dan je denkt.’

Door deze verbindingen te leggen, is er tijdens het experiment, maar ook daarna, veel aandacht voor bewustwording. Sandra: ‘Het thema is nu nog niet groot, maar dat zal het zeker worden. Zelfredzaamheid is het belangrijkste thema binnen de bibliotheek. We willen een plek zijn waar je naartoe kunt gaan met alle vragen die iemand heeft. De bibliotheek is een laagdrempelige voorziening en daar hoort gecijferdheid bij.’

We willen dat breed gaan aanbieden. De meest eenvoudige manier is om binnen de huidige taalactiviteiten iets met rekenen te doen. Het lijkt heel ingewikkeld, maar het is juist heel pragmatisch, omdat je het vertaalt naar de dagelijkse bezigheden van mensen.’

Tips

1. Gebruik bestaand materiaal voor de taalcafés en voeg hier gecijferdheid aan toe.

Wanneer vrijwilligers van het taalcafé wekelijks materiaal krijgen om mee aan de slag te gaan, dan is het heel eenvoudig om hier een component gecijferdheid aan toe te voegen.

2. Werk samen met partners en vul elkaar aan.

Inventariseer, voordat je met eigen aanbod komt, welk aanbod al aanwezig is in je regio. In overleg met partners kan gekeken worden of er behoefte is in aanvullend aanbod of extra aanbod. Mogelijk zijn er bij de partners vrijwilligers werkzaam die kunnen helpen bij het opzetten of het bemensen van nieuw aanbod, of kun je mensen doorverwijzen.

3. Pak het onderwerp gecijferdheid op met een klein team van 2-3 personen.

Wanneer je als bibliotheek plannen hebt om met gecijferdheid aan de gang te gaan, doe dit dan niet alleen, maar stel een werkgroep samen. Zo kun je elkaar aanvullen en plannen maken die aansluiten bij de doelgroep.

Bewustwording begint bij jezelf

Bibliotheek AanZet Gorinchem, Molenlanden en Dordrecht

Bart van Aanholt, coördinator

Basisvaardigheden

Sandra van Maurik, programmamanager
Basisvaardigheden

Kennen, erkennen en herkennen vormden de sleutelwoorden in het deexperiment bij Bibliotheek AanZet Gorinchem, Molenlanden en Dordrecht (GMD). Bij Bibliotheek AanZet GMD waren de activiteiten gericht op bewustwording bij verschillende partners, zoals medewerkers van de gemeente, schuldhulpverleners, woningbouwverenigingen en het UWV. Bij de start van het project is er een lijst gemaakt van alle partijen bij wie bewustwording noodzakelijk is. Boven aan deze lijst stonden de eigen medewerkers en vrijwilligers. Met de hulp van een enthousiaste taalvrijwilliger, werden allerlei ideeën verzameld om met gecijferdheid aan de slag te gaan binnen het bestaande taalaanbod. Dit werd positief ontvangen door vrijwilligers en deelnemers. Bart van Aanholt: 'Tijdens presentaties in het kader van dit experiment kreeg ik een enorme aha-erlebnis: dit verhaal vertelde ik ook altijd bij mijn betoog over het belang van taal. Het verhaal over laaggeletterdheid en laaggecijferdheid is in wezen hetzelfde.'

Zowel intern bij de bibliotheek als in gesprekken met partners, bleek er een langere adem nodig om het onderwerp gecijferdheid te laten landen. Daarom heeft Bibliotheek AanZet GMD de strategie om bij elke bijeenkomst/presentatie/workshop de drie basisvaardigheden – taal, rekenen én digitaal – te noemen. In gesprekken met partners wordt er gekozen om in te zoomen op de basisvaardigheid die voor de partner het meest herkenbaar is, om de verbinding te kunnen leggen met alle drie de basisvaardigheden. Bart: 'Wat vervolgens cruciaal is, is het noemen van voorbeelden. Toen ben ik het ook gaan zien, en zie je de voorbeelden steeds maar weer voorbij komen.'

'Voor deelnemers is gecijferdheid informatie, het is communicatie', vertelt Sandra. 'Doordat we gecijferdheid nu altijd in combinatie met taal en digitale vaardigheden aanbieden kunnen we betere kwaliteit bieden, niet alleen voor de deelnemers maar ook voor onze partners en vrijwilligers. Het is het totale plaatje waar je mee bezig bent.'

Tips

1. Neem de tijd voor bewustwording rondom gecijferdheid.

Ga zelf op onderzoek uit en ervaar hoeveel getallen je tegen komt in je dagelijks leven. Gun anderen ook de tijd om aan het onderwerp te wennen. Zie het als een zaadje dat je plant en water moet blijven geven.

2. Maak gecijferdheid onderdeel van het taalaanbod.

Verzamel materialen om gecijferdheid te introduceren in het taalaanbod. Omdat geletterdheid en gecijferdheid met elkaar verweven zijn, is veel mogelijk. Zie bijvoorbeeld [deze link](#).

3. Start met bewustwording, daarna komt het aanbod

Wanneer je alleen aanbod hebt, maar nog geen bewustwording hebt gecreëerd bij medewerkers, dan zal de doelgroep niet herkend worden. Bewustwording bij partners helpt om deelnemers te vinden voor het aanbod.

Weet wat de vragen zijn

Bibliotheek Oostland

*Ilse van der Bilt, specialist Basisvaardigheden
Esther de Wit, manager vakteam Volwassenen*

‘We wilden iets met gecijferdheid, maar wisten niet wat’, vertelt Ilse van der Bilt. ‘Dit project heeft enorm geholpen met het vinden van onze weg daarin. Maar we zijn zeker nog niet bij het eindstation.’ Bibliotheek Oostland heeft een rekencursus laten ontwikkelen, op basis van materiaal van Succes! Rekenen. Na de ontwikkeling van de cursus was het een uitdaging om de cursus onder de aandacht te brengen en deelnemers te werven. De teleurstelling was dan ook groot toen bleek dat niemand de cursus wilde volgen. Ilse: ‘De cursus sloot denk ik niet goed genoeg aan op de vragen die mensen hebben. Dat komt ook omdat we de vragen (nog) niet goed weten. Het is belangrijk om je te verdiepen in je doelgroep. De werving is vergelijkbaar met de zoektocht naar NT1’ers.’

Doordat er actief gepromoot is dat bibliotheek Oostland ook ondersteunt bij rekenen, zijn er verschillende mensen met een rekenvraag naar de bibliotheek gekomen. De vrijwilligers, die intussen getraind waren in gecijferdheid, kunnen deze mensen op een positieve manier helpen en niet alleen hun rekenvraag beantwoorden maar hen ook coachen om meer zelfredzaam te zijn. ‘Vrijwilligers zijn wisselend enthousiast over gecijferdheid, ook voor hen is het iets nieuws. Als vrijwilliger moet je ook wat sensitiever zijn, er spelen meer factoren mee die van invloed kunnen zijn op het wel of niet kunnen omgaan met gecijferde situaties. Voor de vrijwilligers was het een eerste kennismaking met NT1’ers, ze hebben toch vooral ervaring met taalcoaching van NT2-deelnemers.’

Tips

1. Maak reclame voor je rekenaanbod.

Gebruik alle mogelijke kanalen om duidelijk te maken dat de bibliotheek kan helpen bij alle basisvaardigheden: taal, digitaal én rekenen.

2. Ga uit van de vraag van de deelnemer en niet van het aanbod.

Mensen komen met hun vragen naar de bibliotheek. Sluit daarbij aan, dan blijven mensen gemotiveerd om te komen.

3. Heb realistische verwachtingen over de werving van deelnemers.

Mensen die afkomen op rekenaanbod horen vaak tot de NT1-doelgroep. Zij komen (nog) niet uit zichzelf in grote getalen naar de bibliotheek.

4. Maak het aanbod niet schools.

Onder deelnemers zullen mensen aanwezig zijn met negatieve schoolervaringen en rekenangst. Wees sensitief en help dit negatieve patroon te doorbreken.

Gecijferdheid is een basisvaardigheid, maar natuurlijk!

Kees Hoogland
Hogeschool Utrecht

Het volledige projectteam

Ilse van der Bilt en Esther de Wit
Bibliotheek Oostland

Bart van Aanholt
Bibliotheek AanZet Gorinchem,
Molenlanden en Dordrecht

Corien van Gelder en Janine Jongen
DOK Delft

Gecijferdheid als onderdeel van de intake

DOK Delft

Corien van Gelder, adviseur Taalhuis

Janine Jongen, senior adviseur Taalgeducatie

'Ik was vooraf verbaasd dat ik de 2,1 miljoen laaggecijferden al die tijd over het hoofd had gezien', vertelt Janine Jongen, 'We zijn dan ook heel enthousiast begonnen aan dit experiment en zijn dat nog steeds. In de taalnota van gemeente Delft wordt nu gesproken over basisvaardigheden, en niet meer alleen over taal!'. De kernactiviteiten van DOK Delft bestonden uit een promotiecampagne en het ontwikkelen van een training voor vrijwilligers. In eerste instantie zou er een training worden ontwikkeld voor rekenvrijwilligers, maar al snel werd duidelijk dat gecijferdheid niet losgekoppeld kan worden van geletterdheid en/of digitale vaardigheden. Binnen DOK Delft zijn Rekentassen bedacht, dit zijn tassen met concrete rekenmaterialen. Deze hebben een vaste plek in de bibliotheek gekregen. Daarnaast is er een training ontwikkeld rondom gecijferdheid om vrijwilligers te trainen. De rekentraining is nu een vast onderdeel van de training van vrijwilligers. Zij worden breed opgeleid tot vrijwilligers basisvaardigheden. Tijdens het inloopsprekuur worden taalvragers specifiek bevraagd op behoefte aan ondersteuning bij rekenen en digitale vaardigheden.

'Toen de Hogeschool Utrecht bij ons in de bibliotheek een lezing kwam geven, zag ik bij zoveel mensen kwartjes vallen, inclusief mezelf', vertelt Corien van Gelder. We hebben veel bereikt, maar we zijn nog niet klaar. Via de intakes willen we de leerbehoefte nog beter naar boven krijgen. Zo kunnen we begeleiding op maat aanbieden. Dat is ook nog een uitdaging; wat is die hulp dan precies, hoe ver ga je als bibliotheek? Maar ik hoop dat de (taal)vragers ons blijven vinden voor ondersteuning bij rekenen-gecijferdheid.'

Tips

1. Train je vrijwilligers op alle basisvaardigheden.

Gecijferdheid is niet los te koppelen van geletterdheid en digitale vaardigheden. Door je vrijwilligers breed te scholen, kunnen ze ook bredere ondersteuning bieden. Vrijwilligers die een training gevolgd hebben, zijn vervolgens een soort ambassadeurs en trekken nieuwe vrijwilligers aan.

2. Zet aantrekkelijke rekenmaterialen in.

Binnen het project zijn diverse materialen ontwikkeld die zo te gebruiken zijn door vrijwilligers. Bijvoorbeeld de Reentasjes, maar ook praatplaten waarmee vrijwilligers eenvoudig een gesprek over gecijferdheid kunnen starten. Alle materialen zijn beschikbaar via www.gecijferdheidteltmee.nl

3. Lift mee en blijf gecijferdheid benoemen.

Om financiering voor je bibliotheek te kunnen realiseren, kun je de landelijke ontwikkelingen benoemen naar de gemeente. Daar kun je als bibliotheek op meeliften. Daarnaast is het van belang om gecijferdheid steeds maar weer te blijven benoemen en onder de aandacht te brengen, zowel intern als naar partners en de gemeente toe.

Eerst enthousiasmeren, dan verder uitrollen

Probiblio

Ellie van der Meer, projectleider Laaggeletterdheid

Josja Pieterse, adviseur Basisvaardigheden

Als provinciale ondersteuningsinstelling (POI) fungeerde Probiblio binnen dit experiment als intermediair tussen de bibliotheken en de hogeschool. Het enorme netwerk van Probiblio heeft er mede voor gezorgd dat het experiment veel (landelijke) aandacht heeft gekregen. Josja Pieterse: 'Door dit project zijn we de verbindingen gaan zien tussen alle thema's waar de bibliotheek actief in is als het gaat om de ondersteuning van volwassenen. Als Probiblio wilden we dit zoveel mogelijk uitdragen en bibliotheken ondersteunen bij de rol die zij daarin kunnen spelen. Er is een sterke link te maken met bijvoorbeeld digitaal burgerschap, een belangrijk thema voor bibliotheken.'

Ellie van der Meer: 'We hebben in dit experiment de vertaalslag kunnen maken van gecijferdheid als abstract onderwerp naar concrete handen en voeten voor bibliotheken. De ene keer was dit appeltje-eitje, de andere keer was het weer enorm complex. Dat vraagt dit thema ook, er kennis van krijgen en dit vertalen naar de dagelijkse praktijk van bibliotheken, dat kost tijd. Het succes van dit project zit hem ook echt in de samenwerking tussen de Hogeschool Utrecht, de bibliotheken en Probiblio. Nu moeten we de volgende stap zetten. De dorre woestijn hebben we rijp gemaakt, bemest, gezaaid en geoogst. Nu moeten we dat vasthouden. We komen er dan ook niet alleen met kennis uitstrooien, we moeten ervaringen en vragen met elkaar delen en met elkaar gesprekken voeren.'

Tips

1. Enthousiasme en draagvlak.

Om een thema in je eigen bibliotheek of als POI op te kunnen pakken is draagvlak nodig. Maar daarvoor is enthousiasme, geloof in een thema en nieuwsgierigheid belangrijk. Daarop volgt draagvlak en draagkracht om het thema verder te brengen.

2. Presenteer basisvaardigheden als driehoek.

Wil je werken aan bewustwording van gecijferdheid, dan moet je basisvaardigheden als geheel aanvliegen. Dit doe je door basisvaardigheden te presenteren als driehoek: taal, rekenen en digitaal. De vaardigheden zijn niet los van elkaar te zien, het is een geheel.

3. Verbindingen leggen.

Gecijferdheid krijgt een stevigere plek binnen de bibliotheek wanneer verbindingen worden gelegd met aanbod dat er al is, denk aan het IDO (Informatiepunt Digitale Overheid) of de gezinsaanpak.

4. Werk aan het kennisniveau.

Het thema gecijferdheid vraagt om nieuwe kennis en vaardigheden van de medewerkers in de bibliotheek, bij de POI, vrijwilligers en ketenpartners. Daarvoor is het van belang om regelmatig trainingen te organiseren voor bibliotheken en goede voorbeelden te delen.

Focus leidt tot kennis en aanbod gecijferdheid

Hogeschool Utrecht
Kees Hoogland,
Marlies Elderenbosch
Marieke Bor – de Vries

‘Gecijferdheid leeft!’, dat is de conclusie van Kees Hoogland, lector Wiskundig en Analytisch Vermogen van Professionals, als hij terugkijkt op het project Gecijferdheid Telt Mee!. Na een aantal jaren van frustratie, waarbij er aandacht werd gevraagd voor gecijferdheid, maar alle aandacht naar taal ging, heeft dit project van alles losgemaakt. Allerlei organisaties binnen de volwasseneducatie, CINOP, de Koninklijke Bibliotheek, ITTA, Stichting Lezen en Schrijven, zijn actief aan de slag gegaan met gecijferdheid. ‘Gecijferdheid onder de aandacht brengen was het plan en dat is gelukt!’, aldus Marieke Bor-de Vries, onderzoeker. ‘Daarbij heeft Probiblio een gouden rol gespeeld. Dankzij hun grote netwerk is er nu landelijk aandacht voor gecijferdheid.’

Een belangrijke boodschap van de Hogeschool Utrecht is dat gecijferdheid nooit losstaat van de werkelijkheid en dus eigenlijk altijd verweven is met taal en/of digitaal. Ondanks deze verwevenheid was het hoog tijd om aandacht te vragen voor gecijferdheid. Kees: ‘99,9% van alle aandacht en financiering ging naar taal. Het zou mooi zijn als dit verdeeld wordt over taal, rekenen en digitaal. En begin is gemaakt, maar we zijn er nog niet.’

‘De bibliotheek heeft steeds meer een belangrijke maatschappelijk-educatieve functie. Het is niet langer de plek waar je stil moet zijn en boeken leent. Je leent er nog altijd boeken, maar het is daarnaast ook steeds meer een open leercentrum,’ vertelt Marlies Elderenbosch, adviseur en onderzoeker Volwasseneneducatie. ‘Het is een plek waar mensen vragen kunnen stellen, zich kunnen ontwikkelen en ondersteuning kunnen krijgen bij uiteenlopende zaken.’

De bibliotheek biedt mogelijkheden om te werken aan basisvaardigheden of kan volwassenen doorverwijzen naar een plek waar hun leervragen beantwoord kunnen worden. De eerste stappen zijn gezet om dit breed aan te vliegen, basisvaardigheden als drie-eenheid, zoals het hoort te zijn. De bibliotheek kan hierin haar steentje bijdragen, maar dat kan nog verder worden ontwikkeld.’

Ten slotte: groot bereik en een praktische inspiratiebox

Gedurende dit project zijn ruim 400 mensen getraind en geënthousiasmeerd over gecijferdheid. Er zijn meer dan 50 partners gesproken en is er gewerkt aan bewustwording. Hoeveel mensen van de doelgroep er bereikt zijn, kunnen we niet tellen, omdat de verschillende registratiesystemen van de bibliotheken geen unieke deelnemers tellen. Er zijn minimaal 500 en maximaal 5000 mensen aan de slag gegaan met gecijferdheid binnen de deelnemende bibliotheken. Daarnaast zijn er landelijk nog veel mensen geïnspireerd geraakt. De mensen die langs deze weg bereikt zijn kunnen we helaas niet tellen.

Een hoogtepunt van dit experiment was de landelijke conferentie Gecijferdheid Telt Mee!, een kleine 100 mensen vond elkaar op dit thema, woonde een mooie mix van workshops bij en maakte kennis met de Inspiratiebox Rekenen-Gecijferdheid. Dé online plek waar vrijwilligers, beleidsmakers en docenten basisvaardigheden allerlei informatie vinden over gecijferdheid. Inspiratie, praktijkervaringen, informatie en materialen. De inspiratiebox is te vinden via www.gecijferdheidteltmee.nl

Het experiment heeft landelijk een beweging in gang gezet om gecijferdheid de aandacht te geven die het verdient. De impact van dit project is groter dan vooraf werd gedacht.